

31
ՄԱՐՏԻ
2022

Luys Lnyju®

VENICE COMMISSION
COMMISSION
VENISE

ՆՈՐ ՄԱՐՏԱԿՐԱՎԵՐ ԴԱՏԱԿԱՆ
ԻՇԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ԱՆԿԱԽՈՒԹՅԱՆԸ
ԻՆՉ Է ԱՍԵԼ ՎԵՆԵՏԻԿԻ ՀԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԸ,
ԵՎ ԻՆՉ Է ԱՆՈՒՄ ԳՈՐԾԱԴԻՐԸ

ՆՈՐ ՄԱՐՏԱՀՐԱՎԵՐ ԴԱՏԱԿԱՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ԱՆԿԱԽՈՒԹՅԱՆԸ.

Ի՞ՆՉ Է ԱՍԵԼ ՎԵՆԵՏԻԿԻ ՀԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԸ,
ԵՎ Ի՞ՆՉ Է ԱՆՈՒՄ ԳՈՐԾԱԴԻՐԸ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ.....	1
1. ՆՈՐ ՕՐԻՆԱԳԾՈՎ ԱՌԱՋԱՐԿՎՈՂ ԿԱՐԳԱՎՈՐՈՒՄՆԵՐԻ ԷՈՒԹՅՈՒՆԸ ..	2
2. ԱՐԴՈՔ ԿԱՐՈՂ Է ԼԻՆԵԼ ԱՆՀԱՄԱՏԵՂԵԼԻՈՒԹՅԱՆ ՆՄԱՆ ՊԱՀԱՆՋ ...	3
3. ՄԻ ՇԱՐՔ ԱՆՈՐՈՇ ՀԱՍԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ	6
3.1. «Միտումնավոր խախտում»	6
3.2. «Մարդու հիմնարար իրավունքներ».....	8
3.3. «Միջազգային դատարան կամ այլ միջազգային ատյան».....	8
3.4. Ո՞ր դատավորին պետք է վերագրվի խախտումը	9
3.5. Դատավորին պատասխանատվության ենթարկելու ընթացակարգային երաշխիքների խախտում	10
4. ՀԵՏԱԴԱՐՁ ՈՒԺԻ ԽՆԴԻՐԸ.....	10
5. ՎԵՆԵՏԻԿԻ ՀԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ ԵԶՐԱՀԱՆԳՈՒՄԸ	11
6. ԼՐԱՄՇԱԿՎԱԾ ՆԱԽԱԳԻԾԸ	13
ԵԶՐԱՀԱՆԳՈՒՄ	16

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

Հայաստանի Հանրապետությունում 2018թ. տեղի ունեցած իշխանափոխությունից հետո դատական համակարգի բարեփոխումները, դատավորների բարեվարքության ամրապնդումը կամ այսպես կոչված՝ «վեթինգը» հռչակվեցին որպես կառավարության առաջնահերթություններ¹: Այդուհանդերձ, այս ուղղությամբ առ այսօր ձեռնարկված միջոցառումները ոչ միայն խոստացված արդյունքը դեռ չեն արձանագրել, այլև առաջ են բերել դատական իշխանության անկախությանը միջամտության նոր մարտահրավերներ՝ արժանանալով մասնագիտական հանրության և դատավորների կողմից լուրջ քննադատության:

Դատական իշխանության «բարեփոխումներին» կամ դատական համակարգի «վեթինգին» ուղղված քայլերի շրջանակում 2021թ. դեկտեմբերի 14-ին արդարադատության նախարարությունը հանրային քննարկման է ներկայացրել «Հայաստանի Հանրապետության դատական օրենսգիրք» սահմանադրական օրենքում փոփոխություններ կատարելու մասին» և «Սահմանադրական դատարանի մասին» սահմանադրական օրենքում փոփոխություններ կատարելու մասին» օրենքների նախագծերը (այսուհետ նաև՝ Նախագծեր)²:

Նախագծերով սահմանվում է անհամատեղելիության պահանջների խախտման (լիազորությունների դադարեցման) նոր հիմք: Այսպես, դատավորի լիազորությունները դադարում են, եթե միջազգային դատարանի կողմից արձանագրվել է, որ վերջինս միտումնավոր կերպով խախտել է մարդու հիմնարար իրավունքները:

Նախագծերի վերաբերյալ կարծիք ստանալու համար արդարադատության նախարարությունը դիմել էր նաև «Ժողովրդավարություն՝ իրավունքի միջոցով» Եվրոպական հանձնաժողովին (այսուհետ նաև՝ Վենետիկի հանձնաժողով): Վենետիկի հանձնաժողովը 2021թ. մարտի 21-ին հրապարակել է նախագծերի վերաբերյալ իր կարծիքը³, որտեղ ոչ միայն հստակորեն արձանագրվում է, որ չկա

¹ Հատված Վարչապետ Նիկոլ Փաշինյանի դատաիրավական համակարգի վերաբերյալ ելույթից. «Հայաստանում գործող բոլոր դատավորները պետք է ենթարկվեն, այսպես ասած, vetting-ի: Այսինքն՝ հանրությունը պետք է ամբողջական տեղեկատվություն ունենա դատավորի ունեցած քաղաքական կապերի ու ծագումնաբանության, գույքային վիճակի, դատավորի կարգավիճակում և նախորդ շրջանում ծավալած գործունեության, անհատական և պրոֆեսիոնալ հատկանիշների մասին»: Հասանելի է՝ <https://www.primeminister.am/hy/statements-and-messages/item/2019/05/20/Nikol-Pashinyan-Speech/>, նաև Հայաստանի Հանրապետության կառավարության 2021-2026թթ. ծրագիր, <https://www.gov.am/files/docs/4586.pdf>, էջ 81:

² Նախագծերը հասանելի են՝ <https://www.e-draft.am/projects/3817>:

³ Venice Commission, Joint opinion on the Draft Laws on Making Amendments to the Constitutional Law on the Judicial Code and to The Constitutional Law on the Constitutional Court, Adopted by the Venice

նման կարգավորումների անհրաժեշտություն, այլև մատնանշվում են Նախագծերի տարրական իրավաբանական սխալները:

Վենետիկի հանձնաժողովի կարծիքից հետո՝ 2022թ. մարտի 25-ին, հանրային քննարկման է ներկայացվել Նախագծերի փաթեթի լրամշակված տարբերակը⁴ «Հայաստանի Հանրապետության դատական օրենսգիրք» սահմանադրական օրենքում փոփոխություններ և լրացում կատարելու մասին» սահմանադրական օրենքի նախագիծը (այսուհետ նաև՝ Նախագծի լրամշակված տարբերակ) որը, սակայն, նույնպես չի արտացոլում Վենետիկի հանձնաժողովի հիմնական դիտարկումները:

Նախագծերով առաջարկվող մոտեցումները (ինչպես նաև՝ Նախագծի լրամշակված տարբերակի) առաջ են բերում մի շարք լուրջ մտահոգություններ սահմանադրականության, որոշակիության սկզբունքի, դատական իշխանության անկախության երաշխիքների տեսանկյունից, որոնք մատնանշվել են Վենետիկի հանձնաժողովի կողմից, և որոնք վերլուծվում են ստորև:

Սույն վերլուծության մեջ նախ ներկայացվում են Վենետիկի հանձնաժողովի հիմնական դիտարկումները սկզբնական Նախագծերի վերաբերյալ (մաս 1-5), ապա Նախագծերի փաթեթի լրամշակված տարբերակով առաջարկվող մոտեցումներն ու դրանց խնդրահարույց կողմերը (մաս 6):

1. ՆՈՐ ՕՐԻՆԱԳԾՈՎ ԱՌԱՋԱՐԿՎՈՂ ԿԱՐԳԱՎՈՐՈՒՄՆԵՐԻ ԷՈՒԹՅՈՒՆԸ

Նախագծերով փոփոխություն է կատարվում «Հայաստանի Հանրապետության դատական օրենսգիրք» սահմանադրական օրենքի 86-րդ հոդվածի 3-րդ մասի 1-ին կետում և 159-րդ հոդվածի 2-րդ մասի 1-ին կետում, ինչպես նաև «Սահմանադրական դատարանի մասին սահմանադրական օրենքի 12-րդ հոդվածի 2-րդ մասի 1-ին կետում, որի արդյունքում սահմանվում է, որ դատավորի (այդ թվում նաև՝ Սահմանադրական դատարանի դատավորի) կողմից *«անհամապետելիության պահանջների խախտում է համարվում նաև դատավորի կողմից մարդու հիմնարար իրավունքի՝ Հայաստանի Հանրապետության մասնակցությամբ միջազգային դատարանի կամ այլ միջազգային արյանի կայացրած ակտով արձանագրված միությունավոր խախտում կատարած լինելու փաստը, եթե Հայաստանի Հանրապետության մասնակցությամբ միջազգային դատարանի կամ այլ միջազգային արյանի կայացրած ակտն ուժի մեջ մտնելուց*

Commission at its 130th Plenary Session, CDL-AD(2022)002, ([https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2022\)002-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2022)002-e)):

⁴ Նախագիծը հասանելի է՝ <https://www.e-draft.am/projects/4162>:

հետո չի անցել տասնհինգ տարի»։ Դատավորի (այդ թվում նաև՝ Սահմանադրական դատարանի դատավորի) պաշտոնում անհամատեղելիության նշված լրացուցիչ պահանջը հիմք է հանդիսանում Սահմանադրության 164-րդ հոդվածի 9-րդ մասի ուժով դատավորի լիազորությունների դադարեցման համար։

Վենետիկի հանձնաժողովը իր կարծիքում մատնանշում է նաև այն քաղաքական-իրավական համատեքստը, որով նախարարությունը պայմանավորել է նման Նախագծերի անհրաժեշտությունը։ Մասնավորապես նշվում է, որ «2008-2018 թվականների ժամանակահատվածում ՄԻԵԴ-ում մի շարք գործեր են հարուցվել, որոնցից մի քանիսը դեռ քննվում են, որոնցով արձանագրվել են Մարդու իրավունքների եվրոպական կոնվենցիայի (ՄԻԵԿ) խախտումներ։ Դրանք հատկապես առնչվում են ՄԻԵԿ թիվ 1 արձանագրության 1-ին հոդվածին (սեփականության պաշտպանություն), ինչպես նաև ՄԻԵԿ 2-րդ (կյանքի իրավունք), 3-րդ (խոշտանգման արգելք), 5.1-ին (ազատության և անձնական անձեռնմխելիության իրավունք), 6-րդ (արդար դատաքննության իրավունք) և 11-րդ (հավաքների և միավորման ազատություն) հոդվածների խախտումներին։ Այս դեպքերը կապված են, ի թիվս այլնի, Երևանի կենտրոնում սեփականազրկման դեպքերի և 2008թ. համազգային ցույցերի ժամանակ կատարված բռնի գործողությունների արդյունքում տեղի ունեցած մահերով, որոնք, ինչպես հետագայում պարզվել էր, խաղաղ ցուցարարներին ապօրինի ազատությունից զրկելու արդյունք էին (կեցր 6)»⁵։

2. ԱՐԴՈ՞Ք ԿԱՐՈՂ Է ԼԻՆԵԼ ԱՆՀԱՄԱՏԵԼԻՈՒԹՅԱՆ ՆՄԱՆ ՊԱՀԱՆՋ

Նախ պետք է արձանագրել, որ Նախագծերով առաջարկվող կարգավորումները չեն համապատասխանում անհամատեղելիության պահանջի այն տրամաբանությանը, որն ընկած է Սահմանադրությամբ 164-րդ հոդվածի 6-րդ մասի և առհասարակ միջազգային փորձի հիմքում։ Սահմանադրության 164-րդ հոդվածի 6-րդ մասն ամրագրում է, որ դատավորը չի կարող զբաղեցնել իր կարգավիճակով չպայմանավորված պաշտոն պետական կամ տեղական ինքնակառավարման այլ մարմիններում, որևէ պաշտոն՝ առևտրային

⁵ In the period between 2008 and 2018, a series of cases was brought before the European Court of Human Rights (ECtHR) – some of which are still pending – condemning the state of Armenia for violations of the European Convention on Human Rights (ECHR). The violations concerned notably Article 1 (protection of property) of Protocol no. 1 to the ECHR and Article 2 (right to life), Article 3 (prohibition of torture), Article 5.1 c) (right to liberty and security), Article 6 (right to a fair trial) and Article 11 (freedom of assembly and association) of the ECHR. These cases related to, inter alia, the expropriation of flats and houses (property) in the inner-city of Yerevan, which had left many citizens destitute¹ and to the disputed presidential election of February 2008, which had led to nationwide demonstrations ending in violent clashes resulting in deaths and what later were found to be the unlawful detention of peaceful demonstrators.

կազմակերպություններում, զբաղվել ձեռնարկատիրական գործունեությամբ, կատարել վճարովի այլ աշխատանք, բացի գիտական, կրթական և ստեղծագործական աշխատանքից: Այլ կերպ ասած՝ անհամատեղելիության պահանջը ոչ այլ ինչ է, քան դատավորի մասնագիտական գործունեությունից դուրս այլ գործունեությամբ զբաղվելու արգելք, որը կարող է վրանգել վերջինիս անկախությունը և անաջառությունը:

Վենետիկի հանձնաժողովը ևս իր կարծիքում⁶ փաստում է, որ այն, ինչ Նախագծերով ներկայացվում է որպես անհամատեղելիության խախտում, որևէ կապ չունի այդ ինստիտուտի հետ. «անհամատեղելիության պահանջը» իրականում քողարկված կարգապահական պատասխանատվության միջոց է» (կետ 20)⁷: Ավելին, Վենետիկի հանձնաժողովը նշում է. «Նոր «անհամատեղելիության պահանջը» մտահոգություններ է առաջացնում՝ Դատական օրենսգրքի շրջանակներում ամրագրման և անհամատեղելիության պահանջների էության հետ կապված: Նախագծերը ներկայացնում են անհամատեղելիության նոր հիմք, որի համաձայն մարդու հիմնարար իրավունքների միտումնավոր խախտումը հանգեցնում է անհամատեղելիության պահանջի խախտման: **Մինչդեռ, անհամատեղելիության պահանջները խոչընդոտներ են դատավորի մասնագիտական գործունեությունից զատ այլ գործունեությամբ զբաղվելու համար, ինչը համահունչ է միջազգային իրավական մոտեցմանը:** Այս առումով Դատական օրենսգրքի 5-րդ հոդվածի 1-ին մասը սահմանում է, որ դատավորը չի կարող զբաղեցնել իր կարգավիճակով չպայմանավորված պաշտոն պետական կամ տեղական ինքնակառավարման մարմիններում, որևէ պաշտոն՝ առևտրային կազմակերպություններում, զբաղվել ձեռնարկատիրական գործունեությամբ, կատարել վճարովի այլ աշխատանք, բացի գիտական, կրթական և ստեղծագործական աշխատանքից: Ուստի հարց է առաջանում, թե նախագծով առաջարկվող կարգավորումները որքանով են համապատասխանում այս մոտեցմանը» (կետ 21)⁸:

⁶ Սույն վերլուծության մեջ Վենետիկի հանձնաժողովի կարծիքի հայերեն թարգմանությունը կատարվել է մեր կողմից: Սակայն, ստորև կարծիքից բոլոր մեջբերումները զուգորդվում են բնագիր տեքստին հղումով՝ ընթերցողի համար դրա ստուգելիությունը ապահովելու նպատակով:

⁷ "This new "incompatibility requirement" **is in effect a disciplinary measure disguised as an incompatibility requirement**" (ընդգծումը մերն է):

⁸ In addition, this new "incompatibility requirement" also raises concerns with regard to its positioning within the Judicial Code and the essence of incompatibility requirements. The Draft Amendments introduce a new "incompatibility requirement" according to which a deliberate violation of a fundamental human right constitutes a violation of incompatibility requirements. However, incompatibility requirements are barriers to engaging in activities other than the judge's professional activity, which is also in line with the international legal approach. In this sense, Article 5, part 1, of the Judicial Code, stipulates that a judge may not hold any position that does not stem from his or her status in state or local self-government bodies, any position in commercial organisations, engage in entrepreneurial activities or

Հաշվի առնելով, որ Նախագծերով առաջարկվածը քողարկված կարգապահական պատասխանատվության հիմք է՝ առհասարակ հարց է առաջանում նման նոր կարգավորման անհրաժեշտության մասին: Այս առումով բավարար է մեջբերել Վենետիկի հանձնաժողովի կարծիքը, որը նշել է. «Վենետիկի հանձնաժողովը չի տեսնում նոր կանխարգելիչ միջոցների անհրաժեշտությունը, քանի որ գործող Դատական օրենսգրքով արդեն իսկ առկա են կարգավորումներ, որոնք ամուր հիմքեր են տալիս դատավորին, որը ապագայում կխախտի մարդու հիմնական իրավունքները ենթարկել պատասխանատվության: Ի հավելումն, ինչպես նոր քրեական օրենսգիրքը (հոդված 482), որը ուժի մեջ կմտնի 2022թ. հուլիսի 1-ին, այնպես էլ գործողը (հոդված 352) նախատեսում են քրեական պատասխանատվություն դատավորի կողմից շահադիպական կամ անձնական այլ դրդումներով ակնհայտ անարդար դատավճիռ, վճիռ կամ դատական այլ ակտ կայացնելու համար: Թեև այս նորմերը չեն ներառում դատավորի կողմից մարդու հիմնական իրավունքների խախտման բոլոր դեպքերը, սակայն, առնվազն նախատեսում են պատասխանատվություն ամենածանր և ակնհայտ դեպքերի համար:» (կետ 87)⁹:

Թե ինչու՞ է արդարադատության նախարարությունը գնացել այս ճանապարհով՝ առաջարկվող կառուցակարգը ներկայացնելով որպես անհամատեղելիության պահանջ, այլ ոչ թե որպես կարգապահական խախտման հիմք, հնարավոր ենք համարում երկու վարկած:

Առաջին վարկածն այն է, որ արդարադատության նախարարությունը իրոք չի գիտակցել Վենետիկի հանձնաժողովի կողմից բարձրաձայնված այն պարզ ճշմարտությունը, որ Նախագծերով առաջարկվող կարգավորումը որևէ դեպքում չի կարող դիտարկվել որպես անհամատեղելիության պահանջ: Եվ, որ դա կարգապահական պատասխանատվության հիմք է, որին համարժեքը արդեն իսկ առկա է Դատական օրենսգրքով: Այս վարկածը, իհարկե, քիչ հավանական է:

Երկրորդ վարկածը, որն ավելի հավանական է թվում, այն է, որ արդարադատության նախարարությունը գիտակցաբար է գնացել այս

perform other paid work, except for scientific, educational, and creative work. It is therefore questionable whether draft Article 86, part 3 and Article 159, part 2, of the Judicial Code and Article 12, part 2, of the Law on the Constitutional Court, fit into this practice.

⁹ The Venice Commission does not see the need for new preventive measures, as they already seem to exist in the current Judicial Code, which provides strong grounds to hold judges liable for the violation of human rights which take place in the future. In addition, the new Criminal Code (Article 482), which will enter into force on 1 July 2022, as well as the old one, which is currently still in force (Article 352) provide criminal sanctions for obviously unjust judgments or other judicial acts, delivered for “mercenary purposes” or for other personal interest. Although this will not cover all cases of human-rights violations by judges, these norms provide sanctions at least for the most serious and obvious cases.

ճանապարհով: Նախագծերով առաջարկվող կառուցակարգը, դիտարկելով որպես անհամատեղելիության հիմք, արդարադատության նախարարությունը ենթադրաբար փորձել է շրջանցել Դատական օրենսգրքի 142-րդ հոդվածի պահանջները և օրենսդրությամբ սահմանված երաշխիքները՝ Բարձրագույն դատական խորհրդին «զրկելով» դատավորին կարգապահական պատասխանատվության ենթարկելու համար Դատական օրենսգրքի 142-րդ հոդվածով սահմանված հիմքերից մեկը հաստատված համարելու պահանջից, իսկ կարգապահական վարույթ հարուցող սուբյեկտին (այդ թվում՝ նախարարությանը)՝ ազատելով սահմանված հիմքերի առկայությունը ապացուցելու պարտականությունից: Արդյունքում, հիմք ընդունելով բացառապես Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի որոշման առկայության փաստը, հնարավոր է դառնում միանգամից դադարեցնել «անցանկալի» դատավորի լիազորությունները:

3. ՄԻ ՇԱՐՔ ԱՆՈՐՈՇ ՀԱՍԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Նախագծերում օգտագործվում են հասկացություններ, որոնք խնդրահարույց են իրավական որոշակիության (Սահմանադրություն, հոդված 79) տեսանկյունից:

3.1. «Միտումնավոր խախտում»

Խնդրահարույց է ընդհանրապես «միտումնավոր խախտում» (deliberate violation) եզրույթը: Նախագծերին կից ներկայացված հիմնավորման մեջ անդրադարձ չի կատարվում այն հարցին, թե ի՞նչ է այն նշանակում և ինչո՞ւ է տարբերվում «դիտավորություն» եզրույթից: Նման եզրույթ չկա ոչ Դատական օրենսգրքում և ոչ էլ Քրեական օրենսգրքում: Վենետիկի հանձնաժողովը սխալմամբ կարծում է, որ նման եզրույթ օգտագործվում է Դատական օրենսգրքում (կետ 89, առաջին պարբերություն)¹⁰, բայց դա այդպես չէ: Այս եզրույթը, հնարավոր է, որ Նախագծերում օգտագործվել է թյուրիմացաբար (դիտավորության փոխարեն), բայց նաև չի բացառվում, որ սրան տրվի ավտոմատ մեկնաբանություն:

Նախագծով առաջարկվող ձևակերպման հետ կապված՝ Վենետիկի հանձնաժողովի հաջորդ առանցքային մտահոգությունը վերաբերում է նրան, որ. **«Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի վճիռները սովորաբար չեն**

¹⁰ The term “deliberate violation”: it is important that a judgment of the ECtHR against Armenia not be used as the sole basis for a judge’s liability. Liability should only be based on a national court’s or the Supreme Judicial Council (acting as a court)’s finding of either intent (deliberateness) or gross negligence on the part of a judge. In addition, the word “deliberate” has been used whereas the word “intentional” is used in other Armenian legislation, including the Judicial Code and is a defined term. The use of two different terms raises concerns with respect to legal certainty as it is not clear whether the new requirement will be the same as the older one in the Judicial Code. This needs to be clarified.

վերաբերում առանձին դատավորների և չեն պարզում անհատ դատավորի կողմից խախտման մտադրությունը կամ դիտավորությունը, ինչպես նաև չեն սահմանում դատարանների տարբեր ապրանքները: Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանը գնահատում է միայն տվյալ ակտի համապատասխանությունը Մարդու իրավունքների եվրոպական կոնվենցիային, որի խախտումը կարող է կապված լինել կիրառելի օրենսդրության, ոստիկանության կողմից իրականացված ոչ լիարժեք քննության կամ դատախազության կողմից ապացույցներ թաքցնելու հետ:

» (կետ 45¹¹): «Այս պատճառով մարդու հիմնարար իրավունքների միտումնավոր խախտման փաստը չի կարող պարտադիր կերպով հաստատված համարվել այն դեպքում, երբ Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանը արձանագրում է մարդու իրավունքների խախտում, քանի որ վերջինիս եզրահանգումները վերաբերում են տվյալ պետության սխալին՝ որպես ամբողջություն, որը երբեմն կարող է վերագրվել առանձին դատարանի մեղքին, բայց հազվադեպ՝ առանձին դատավորի: (կետ 47¹²):»:

Այլ կերպ ասած, երբ Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանը Հայաստանի դեմ վճիռ է կայացնում, դրանում չի մատնանշում, թե որ դատավորի կամ որ ատյանի դատարանի դատավորների պատճառով է անձի իրավունքը խախտվել, առավել ևս չի պարզում այդ դատավորի (դատավորների) մեղքը, արդյո՞ք խախտումը տեղի է ունեցել դիտավորության, թե՞ կոպիտ անփութության արդյունքում: Ուստի պարզ չէ, թե Բարձրագույն դատական խորհուրդը, ինչպես է Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի վճիռը վերագրելու որևէ դատավորի և ինչպես է պարզելու այդ դատավորի մեղքի չափը և բաժինը (կոլեգիալ որոշումների դեպքում): Նշվածը կարող է չափազանց լայն գնահատողական դաշտ բացել և հանգեցնել ինչպես կամայականությունների, այնպես էլ ճնշումների դատավորների նկատմամբ:

¹¹ Furthermore, a judgment of the ECtHR will normally not address individual judges and ascertain the intent or deliberateness of a violation by an individual judge, nor will it identify different court levels. The ECtHR only assesses the compatibility of a given act with the ECHR. The violation of the ECHR may stem from applicable legislation, insufficient investigation by the police or the suppression of evidence by the prosecutor.

¹² For this reason, a deliberate human rights violation cannot necessarily be inferred by a ECtHR judgment that finds a human rights violation, as its conclusions relate in general to the malfunctioning of the national system as a whole, which may sometimes be reduced to the fault of a specific court, but rarely to an individual judge.

3.2. «Մարդու հիմնարար իրավունքներ»

Դատավորի կողմից «անհամատեղելիության» պահանջի խախտման նոր հիմք է **մարդու հիմնարար իրավունքների** միտումնավոր խախտումը: Մինչդեռ, Նախագծի հեղինակի կողմից չի սահմանվում, թե որոնք են այդ հիմնարար իրավունքները: Խնդիրը կայանում է նրանում, որ որևէ նորմատիվ իրավական ակտում չկա ամրագրված այս հասկացության բովանդակությունը: Օրինակ, Սահմանադրության 2-րդ գլխով ամրագրված են մարդու և քաղաքացու հիմնական իրավունքները և ազատությունները, բայց ոչ մարդու հիմնարար իրավունքները: Արդյունքում, կրկին անգամ պարզ չէ, թե Նախագծի հեղինակները նկատի են ունեցել Սահմանադրությամբ ամրագրված նշված իրավունքները, թե՞, օրինակ, Հայաստանի Հանրապետության կողմից վավերացված միջազգային պայմանագրերով սահմանված իրավունքները, որոնցից է Մարդու իրավունքների եվրոպական կոնվենցիան:

Այս առումով Վենետիկի հանձնաժողովը առաջարկել է, որ հստակ սահմանվի, թե մարդու որ իրավունքների խախտումներին է վերաբերում խնդրո առարկա կարգավորումը: Բացի այդ, եթե փոփոխությունների նախագծով ընդգրկված լինեն ոչ միայն մարդու իրավունքների շատ լուրջ և ակնհայտ խախտումները, այլ նաև մարդու իրավունքների համեմատաբար ոչ այդքան լուրջ խախտումները, ապա այս համատեքստում պետք է սահմանվեն պատժամիջոցների աստիճանական ձևեր, որպեսզի ոչ բոլոր խախտումները հանգեցնեն դատավորի լիազորությունների դադարեցման:

3.3. «Միջազգային դատարան կամ այլ միջազգային ատյան»

Դատավորի կողմից «անհամատեղելիության» պահանջի խախտման հիմք է մարդու հիմնարար իրավունքների միտումնավոր խախտումը, որը արձանագրվել է **միջազգային դատարանի կամ այլ միջազգային ատյանի կայացրած ակտով:**

Վենետիկի հանձնաժողովը իր կարծիքում նշել է, որ Նախագծերի հեղինակների հետ առցանց հանդիպումների ժամանակ պարզ է դարձել, որ «միջազգային դատարան» եզրույթը կարող է վերաբերել միայն Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանին: Ինչ վերաբերում է «այլ միջազգային ատյան» հասկացությանը, ապա, այն ամբողջությամբ անհասկանալի է եղել նաև Վենետիկի հանձնաժողովի համար, և հեղինակների հետ այդ հարցի վերաբերյալ ընդհանուր համաձայնության գալ չի հաջողվել: Վենետիկի հանձնաժողովի մտահոգությունը կայանում է նրանում, որ «*Անհասկանալի է, թե այդ միջազգային կառույցները որոնք են, և նշվածը մասնավորապես խնդրահարույց է այն կառույցների դեպքում, որոնք ոչ թե ընդունում են Հայաստանի համար պարտադիր*

կարարման ենթակա վճիռներ, այլ զույր գնահատականներ և ոչ պարտադիր բնույթի առաջարկներ, ինչպիսիք են օրինակ Վենետիկի հանձնաժողովի կարծիքները (կետ 54)»¹³:

3.4. Ո՞ր դատավորին պետք է վերագրվի խախտումը

Նախագծերը վերաբերում են «դատավորի» կողմից միտումնավոր խախտում կատարելուն: Արդյունքում, հարց է առաջանում, թե ո՞ր դատավորին պետք է վերագրվի մարդու հիմնարար իրավունքների խախտումը:

Այս հարցը առաջանում է այն պարզ պատճառով, որ օրինակ, Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարան դիմելու համար անձը պետք է սպառաժ լինի ներպետական դատական պաշտպանության բոլոր միջոցները: Այսինքն՝ Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանը մեծամասամբ կայացնում է վճիռներ այնպիսի գործերով, որոնք անցել են երեք ատյաններով՝ առաջին ատյան, վերաքննիչ և վճռաբեկ: Այս պարզ թվացող հարցերի համատեքստում Վենետիկի հանձնաժողովը ձևակերպում է հետևյալ հարցերը. «Հնարավոր է, որ երեք ատյանների դատարաններ ներգրավված լինեն մի գործի մեջ, երբ Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի կողմից սահմանվել է մարդու հիմնարար իրավունքի խախտում, ինչը պահանջում է ներպետական պաշտպանության միջոցների սպառում: Այս հանգամանքներում գործը քննած դատավորներից ու՞մ լիազորություններն են դադարեցվելու անհամարելիության նոր պահանջը խախտելու հիմքով: Մեկ այլ հարց է առաջանում, թե հնարավոր է արդյոք որոշել խախտման մեջ դատավորի մեղքի բաժինը, հատկապես, եթե գործը քննվել է դատական կոլեգիալ կազմի կողմից: Հարց է առաջանում նաև այն դեպքերում, երբ մեծամասնության որոշումներում քվեարկության հարաբերակցությունը կամ այլ կարծիքները չեն բացահայտվում (կետ 57)»¹⁴:

¹³ It is unclear, what these international institutions are. This is particularly problematic with respect to those “institutions” which do not issue judgments that are binding on the Republic of Armenia, but pure assessments or recommendations of non-binding character, e.g. opinions by the Venice Commission.

¹⁴ It is easily possible for three levels of courts to have been involved in a case in which a violation of a fundamental human right has been determined by the ECtHR – which requires the exhaustion of domestic remedies. Under these circumstances, which of the judges who has examined the case will see their powers terminated on the grounds of violating the new incompatibility requirement? Is it possible to determine the share of fault of a judge in the violation, particularly if a case has been examined by a panel of judges? What about majority decisions in which voting ratios or dissenting opinions are not disclosed? As the ECHR requires an exhaustion of domestic remedies, there will rarely be any judgments that could be attributed to a single judge.

3.5. Դատավորին պատասխանատվության ենթարկելու ընթացակարգային երաշխիքների խախտում

Նախագծային լուծումները խնդրահարույց են նաև ընթացակարգային երաշխիքների տեսանկյունից, որոնք նկատվել և մատնանշվել են Վենետիկի հանձնաժողովի կողմից: Մասնավորապես, վերջինս հղում կատարելով «Հայաստանի Հանրապետության դատական օրենսգիրք» ՀՀ սահմանադրական օրենքի 159-րդ հոդվածի 1-ին մասին, համաձայն որի՝ դատավորի լիազորությունները դադարեցնելու վարույթի նկատմամբ կիրառվում են (*mutatis mutandis*) սույն օրենսգրքի 19-րդ գլխի կանոնները այնքանով, որքանով կիրառելի են, և եթե այլ բան սահմանված չէ սույն գլխով, նշում է. «սա հանգեցնում է նրան, որ ոչ բոլոր երաշխիքներն ու դատավարական իրավունքները կիրառվեն, որոնք կտրամադրվեն համապատասխան դատավորին կարգապահական վարույթի ընթացքում: Նշված խնդիրը պետք է լուծվի, և քանի որ անհամատեղելիության նոր հիմքը համարժեք է կարգապահական խախտման, ապա կարգապահական ընթացակարգով նախատեսված բոլոր ընթացակարգային իրավունքներն ու երաշխիքները պետք է կիրառվեն (կետ 59)»¹⁵:

4. ՀԵՏԱԴԱՐՁ ՈՒԺԻ ԽՆԴԻՐԸ

Նախագծերով առաջարկվող նոր «անհամատեղելիության հիմքին» տրվում է հետադարձ ուժ և նախատեսվում է տարածել Նախագծերի ընդունմանը նախորդ 15 տարիների վրա¹⁶: Այս առաջարկը ակնհայտորեն խնդրահարույց է Սահմանադրության 73-րդ հոդվածի 1-ին մասի տեսանկյունից, որի համաձայն՝ անձի իրավական վիճակը վատթարացնող օրենքները և այլ իրավական ակտերը հետադարձ ուժ չունեն: Սահմանադրության 73-րդ հոդվածը ուղղակիորեն, առանց վերապահումների արգելում է անձի իրավական վիճակը վատթարացնող օրենքների և այլ իրավական ակտերի հետադարձ ուժը և հետադարձ ուժի արգելքը

¹⁵ It is not clear which procedural rules will apply to the proceedings that lead to the termination of powers of a judge on the basis of this new incompatibility ground in the Draft Amendments. According to Article 159, part 1 of the Judicial Code of 2020, the rules of Chapter 19 of this Code (Disciplinary action against judges) shall apply *mutatis mutandis* to the proceedings on termination of powers of a judge, insofar as they are applicable and unless otherwise prescribed by Chapter 20. This leads to the possibility that not all guarantees and procedural rights that would be given to the respective judge during disciplinary proceedings will apply. This needs to be addressed and as the new ground for incompatibility is equivalent to a disciplinary offence, all procedural rights and safeguards under the disciplinary procedure should apply. This also means that, since disciplinary procedures provide a remedy against the termination of powers, these remedies should also be in place against decisions in the procedure for establishing the applicability of incompatibility criteria.

¹⁶ Պատահական չէ, որ Դատական օրենսգրքով նախատեսված համանման կառուցակարգը (հոդված 146, մաս 4, կետ 4), որն ընդունվել է 2020 թ. ևս տարածվել է դրանից հետո առաջացող իրավահարաբերությունների վրա, այսինքն՝ ապագայի: Այս մասին ավելի մանրամասն՝ տե՛ս մաս 6:

տարածում է անձի իրավական վիճակը վատթարացնող բոլոր իրավական ակտերի վրա (ոչ թե միայն քրեական): Այս առումով, Սահմանադրության 73-րդ հոդվածը ունի ավելի լայն բովանդակություն, քան նույն ՄԻԵԿ 7-րդ հոդվածը, որը տարածվում է միայն քրեաիրավական հարաբերությունների վրա և արգելում է հետադարձ ուժը միայն արարքի քրեականացմանը վերաբերող հարցերում: Սահմանադրական դատարանը ևս գտել է, որ անձի իրավական վիճակը վատթարացնող նորմերի հետադարձ ուժի արգելքը **«...հանդիսանում է պետական իշխանության նկատմամբ վստահության և իրավական պետության սկզբունքների կարևոր բաղադրատարրերից մեկը»¹⁷:**

Չնայած Նախագծերի հեղինակների՝ հետադարձ ուժը «հիմնավորելու» փորձերին, Վենետիկի հանձնաժողովը պնդել է, որ հետադարձ ուժը պետք է լիովին բացառվի՝ նշելով. «Հետադարձ օրենսդրությունը պետք է ընդհանրապես բացառվի՝ ապահովելու համար, որ հետագայում այն չի ստեղծի Հայաստանի համար հնարավոր մարտահրավերներ Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանում : (կետ 80¹⁸)»:

5. ՎԵՆԵՏԻԿԻ ՀԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ ԵԶՐԱՀԱՆԳՈՒՄԸ

Ամփոփելով Վենետիկի հանձնաժողովի եզրահանգումները խնդրո առարկա Նախագծերի վերաբերյալ՝ կարելի է առանձնացել հետևյալ հիմնական դիտարկումները.

- Նախագծերով առաջարկվողը ոչ թե անհամատեղելիության, այլ կարգապահական պատասխանատվության հիմք է:
- Դատական օրենսգրքում արդեն իսկ առկա է կարգապահական պատասխանատվության համանման կառուցակարգ, հետևաբար բացակայում է Նախագծերի անհրաժեշտությունը:
- Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի վճիռները սովորաբար չեն վերաբերում առանձին դատավորների և չեն պարզում անհատ դատավորի կողմից խախտման մտադրությունը կամ դիտավորությունը, ինչպես նաև չեն սահմանում դատարանների տարբեր ատյանները, որոնք թույլ են տվել խախտումը:
- Նախագծերը չեն պատասխանում այն հարցին, թե ո՞ր դատավորին պետք է վերագրվի խախտումը այն դեպքում, երբ գործը, որի վերաբերյալ Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանը վճիռ է կայացրել, անցել է բոլոր

¹⁷ Սահմանադրական դատարանի՝ ՍԴՈ-649, ՍԴՈ-723, ՍԴՈ-758, ՍԴՈ-881, ՍԴՈ-1000 որոշումներ:

¹⁸ This issue of retroactivity should be excluded altogether to ensure that it does not create yet further possible challenges against the Armenian state before the ECtHR.

երեք դատական ատյաններով: Բաց է մնում այն հարցը, թե ի՞նչպես է որոշվելու դատավորի անհատական մեղքը, եթե այդ գործով որոշումը կայացված լինի դատավորների կոլեգիալ կազմի կողմից:

- Քանի որ անհամատեղելիության նոր հիմքը համարժեք է կարգապահական պատասխանատվության, ապա, դատավորի համար երաշխավորված չեն այն բոլոր երաշխիքներն ու դատավարական իրավունքները, որոնք տրամադրվում են դատավորին կարգապահական վարույթի ընթացքում:
- Նախագծերով առաջարկվող անհամատեղելիության նոր հիմքին տրվում է հետադարձ ուժ, որը պետք է բացառվի, քանի որ հակասում է ՀՀ Սահմանադրության 73-րդ հոդվածին և հետագայում կարող է մարտահրավերներ ստեղծել Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանում Հայաստանի համար:

Վերոշարադրյալի լույսի ներքո Վենետիկի հանձնաժողովը Նախագծերով առաջարկված լուծումները չի համարել ընդունելի և չնայած նախարարության կողմից վկայակոչված քաղաքական-իրավական համատեքստին, որը ներկայացվել է իբրև Նախագծերի ընդունման անհրաժեշտության փաստարկ, Վենետիկի հանձնաժողովը եզրահագնել է, որ.

- «Նախագծերը իրական մտահոգություն են առաջացնում Սահմանադրության 164-րդ հոդվածի 2-րդ մասի հետ համապատասխանության տեսանկյունից, որի համաձայն՝ դատավորը չի կարող պատասխանատվության ենթարկվել արդարադատություն իրականացնելիս հայտնած կարծիքի կամ կայացրած դատական ակտի համար, բացառությամբ երբ առկա են հանցագործության կամ կարգապահական խախտման հատկանիշներ (կետ 82)»¹⁹:
- «Հայաստանի Սահմանադրությունն արգելում է ոչ միայն հանցագործությունների սահմանման և պատիժների նշանակման համար հետադարձ ուժը (Սահմանադրության 72-րդ հոդված), այլև անձի իրավական վիճակը վարթարացնող այլ օրենքների և իրավական ակտերի հետադարձ ուժը (Սահմանադրության 73-րդ հոդված): Սա կարծես թե բացառում է Նախագծերի հետադարձ կիրառման հնարավորությունը (կետ 85)»²⁰:

¹⁹ To that end, the Venice Commissions finds that the Draft Amendments relating to Article 86 and to Article 159 of the Judicial Code of 2020 as well as to Article 12 of the Law on the Constitutional Court raise real doubts as to their compatibility with Article 164, part 2 of the Constitution. The latter provides that a judge may not be held liable for an opinion expressed or judicial act rendered during the administration of justice, except where there are elements of a crime or a disciplinary violation.

²⁰ Furthermore, it should be mentioned that the Armenian Constitution does not only forbid retroactivity in defining crimes and imposing punishments (Article 72 of the Constitution), but also the retroactive

6. ԼՐԱՄՇԱԿՎԱԾ ՆԱԽԱԳԻԾԸ

Վենետիկի կարծիքում արտահայտված մի շարք դիտարկումներից հետո արդարադատության նախարարությունը հրապարակել է նախագծերի լրամշակված տարբերակը²¹:

Նախագծի լրամշակված տարբերակով Դատական օրենսգրքի 144-րդ հոդվածի 1-ին մասը լրացվում է 1.1-ին մասով, որի համաձայն՝ դատավորին կարգապահական պատասխանատվության ենթարկելու նպատակով կարող է վարույթ հարուցվել:

«Արդարադատություն կամ որպես դատարան՝ օրենքով նախատեսված այլ լիազորություններ իրականացնելիս նյութական կամ դատավարական իրավունքի նորմի դիտավորությամբ կամ կոպիտ անփութությամբ խախտման հիմքով՝ խախտումը վարույթ հարուցող մարմնի կողմից հայտնաբերվելուց հետո՝ մեկ տարվա ժամկետում, եթե խախտումը հայտնաբերվել է մարդու իրավունքների պաշտպանության ոլորտում Հայաստանի Հանրապետության ստանձնած միջազգային պարտավորությունների խախտում արձանագրող՝ Հայաստանի Հանրապետության մասնակցությամբ միջազգային դատարանի ակտի ուսումնասիրության արդյունքում: Սույն կետով նախատեսված դեպքում կարգապահական վարույթ չի կարող հարուցվել, եթե մարդու իրավունքների պաշտպանության ոլորտում Հայաստանի Հանրապետության ստանձնած միջազգային պարտավորությունների խախտում արձանագրող՝ Հայաստանի Հանրապետության մասնակցությամբ միջազգային դատարանի կայացրած ակտն ուժի մեջ մտնելուց հետո անցել է 15 տարի:»:

Սակայն, Նախագծի լրամշակված տարբերակով նշված կարգավորմանը տրվում է նաև հետադարձ ուժ, և անցումային դրույթներով սահմանվում է, որ վերը նշված հիմքով կարգապահական վարույթ կարող է հարուցվել նաև «մինչև սույն օրենքի ուժի մեջ մտնելը կայացված Հայաստանի Հանրապետության մասնակցությամբ միջազգային դատարանի ակտերի ուսումնասիրության արդյունքում հայտնաբերված խախտումներով, եթե մարդու իրավունքների պաշտպանության ոլորտում Հայաստանի Հանրապետության ստանձնած միջազգային պարտավորությունների խախտում արձանագրող՝ Հայաստանի Հանրապետության մասնակցությամբ միջազգային դատարանի կայացրած ակտն ուժի մեջ մտնելուց հետո չի անցել 15 տարի: Սույն մասով նախատեսված դեպքերում էական կարգապահական խախտման հիմքով լիազորությունների դադարեցում կարգապահական տույժը կարող է կիրառվել, եթե դա ակնհայտորեն

effect of (other) laws and legal acts that deteriorate the legal condition of a person (Article 73 of the Constitution). This would seem to exclude the retroactive application of the provisions of the Draft Amendments.

²¹ Նախագիծը հասանելի է՝ <https://www.e-draft.am/projects/4162>:

պայմանավորված է դատական իշխանության անկախության և անաչառության ապահովման, դատական իշխանության հեղինակությունը բարձր պահելու, դատական իշխանության անկախության և անաչառության վերաբերյալ հանրության վստահության և իրավունքի գերակայության ապահովման հանրային շահերով»:

Ի տարբերություն սկզբնական նախագծի՝ լրամշակված նախագծում տեղ են գտել հետևյալ հիմնական փոփոխությունները՝

- 1) առաջարկվող կառուցակարգը այլևս ոչ թե «անհամատեղելիության» նոր հիմք է, այլ՝ «կարգապահական խախտում»,
- 2) խախտման բնույթը այլևս ոչ թե «միտումնավոր» է, այլ «դիտավորությամբ կամ կոպիտ անփութությամբ»,
- 3) առաջարկվող կառուցակարգը չի տարածվելու Սահմանադրական դատարանի դատավորների նկատմամբ:

Արդարադատության նախարարության կողմից, փաստորեն, չի իրացվել հետադարձ ուժի արգելքի հետ կապված Վենետիկի հանձնաժողովի առանցքային դիտարկումը: Ինչպես նաև լուծում չի ստացել այն հարցը, թե, որ դատավորին է վերագրվելու մարդու իրավունքների խախտումը, այն դեպքում, երբ գործը անցած լինի մի քանի ատյաններով կամ որոշումը կայացված լինի կոլեգիալ կազմով:

Փոխարենը, Նախագծի լրամշակված տարբերակով նախարարությունը ընդամենը հետադարձ ուժ է տվել Դատական օրենսգրքի 142-րդ հոդվածի 6-րդ մասի 1-ին կետին, որով արդեն իսկ նախատեսված էր Նախագծերով առաջարկվող համանման կառուցակարգ: Ի դեպ, նկատի ունենալով հենց Դատական օրենսգրքում արդեն իսկ առկա համանման դրույթը, Վենետիկի հանձնաժողովը իր կարծիքում նշել էր, որ բացակայում է Նախագծերի անհրաժեշտությունը²²: Դատական օրենսգրքում համապատասխան փոփոխությունը (հոդված 142, մաս 6, կետ 1) կատարվել էր դեռևս 2020թ. մարտի 25-ին: Այս փոփոխության վերաբերյալ 2019թ. հրապարակված իր կարծիքում Վենետիկի հանձնաժողովը նշել էր²³. «Որպես կարևոր նախնական դիրտողություն՝ Վենետիկի հանձնաժողովն ակնկալում է, որ այդ դրույթները հետադարձ ուժ չեն ունենա, ինչպես այցի ընթացքում զեկուցողներին վստահեցրել են Հայաստանի իշխանությունները: Վստահ լինելու համար, որ այս փոփոխությունների շուրջ ձեռք բերված ըմբռնումը կպահպանվի նաև գործնականում, Հայաստանի օրենսդիրը կարող է քննարկել նախագծերի փաթեթում օրենքի հետադարձ ուժը բացառող հատուկ կետ»:

²² Տե՛ս մաս 2:

²³ Venice Commission, Joint opinion on the Amendments to the Judicial Code and Some Other Laws, Adopted by the Venice Commission at its 120th Plenary Session, 14 October 2019, CDL-AD(2019)024, ([https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2019\)024-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2019)024-e)):

ավելացնելու մասին (կետ 41)»²⁴: Հաշվի առնելով Վենետիկի հանձնաժողովի այս դիտողությունը, անցումային դրույթներով նախատեսվել էր կարգավորում, որի համաձայն՝ լրացվող 146-րդ հոդվածի 1-ին մասի 4-րդ կետով նախատեսված առիթով կարգապահական վարույթ կարող է հարուցվել Հայաստանի Հանրապետության մասնակցությամբ միջազգային դատարանի կամ այլ միջազգային ատյանի՝ միայն **օրենքն ուժի մեջ մտնելուց հետո կայացրած ակտերի հիման վրա**:

Վենետիկի հանձնաժողովը 2022թ. հրապարակած իր կարծիքում ևս հղում է կատարում իր նախորդ դիտարկմանը և նորից նշում, որ. «**Հետադարձ օրենսդրությունը պետք է ընդհանրապես բացառվի**»²⁵:

Վենետիկի հանձնաժողովի կողմից նշված կառուցակարգը հետադարձ ուժով կիրառելու արգելքի մասին բազմաթիվ դիտարկումներից հետո (և՛ 2019թ., և՛ 2022թ.) արդարադատության նախարարությունը կարծես թե չի ուզում ըմբռնել այն պարզ ճշմարտությունը, որ Սահմանադրության 73-րդ հոդվածը ուղղակիորեն, առանց վերապահումների արգելում է անձի իրավական վիճակը վատթարացնող օրենքների հետադարձ ուժի կիրառումը: Այս առումով Նախագծի լրամշակված տարբերակը չհաջողված փորձ է «աճապարության» միջոցով շրջանցելու այս պարզ ճշմարտությունը:

Բացի նրանից, որ Նախագծի լրամշակված տարբերակով ուղղակի շրջանցվում է հետադարձ ուժի արգելքի մասին դիտարկումը, ավելին, անցումային դրույթներով նախատեսվում է այնպիսի կարգավորում, որը կարող է մահակ դառնալ դատական իշխանության գլխին: Խնդիրը նրանում է, որ առաջարկվող կարգավորումները հետադարձ ուժով կիրառելու դեպքում վարույթ հարուցելու լիազորություն ունեցող մարմինը (արդարադատության նախարարությունը կամ Էթիկայի և կարգապահական հարցերի հանձնաժողովը) սահմանափակված չէ որևէ ժամկետով (բացի 15 տարի ընդհանուր ժամկետից): Այսինքն՝ վարույթ հարուցելու լիազորություն ունեցող մարմինը ենթադրյալ խախտումը հայտնաբերելուց հետո կարող է անորոշ ժամկետով դա օգտագործել որպես գործիք «անհնազանդ» դատավորին ճնշելու համար:

²⁴ The amended JC introduces certain new duties for the judges and people closely affiliated to them (mostly related to the acceptance of gifts and the duty to submit financial declarations). Furthermore, certain provisions of the JC have been reformulated in order to expand the judge's obligations, extend time-limits for bringing them to liability etc. As an important preliminary remark, the Venice Commission expects that those provisions will not have retroactive effect, as the Armenian authorities assured the rapporteurs during the visit. To make sure this understanding of the amendments is followed in practice, the Armenian legislator might consider including a special clause on non-retroactivity to the text of the JC.

²⁵ Տե՛ս մաս 4:

ԵԶՐԱՀԱՆԳՈՒՄ

Ամփոփելով արդարադատության նախարարության «դատական բարեփոխումներին» ուղղված նախաձեռնությունը՝ կարող ենք նշել, որ այն հերթական փորձն է՝ ազատվելու իշխանության համար ոչ ցանկալի և իրենց վերահսկողությունից դուրս գտնվող դատավորներից: Արդարադատության նախարարությունը նախ նշված նպատակին հասնելու փորձ կատարեց հեշտ ճանապարհով՝ ընդամենը սահմանելով անհամատեղելիության նոր պահանջ, որի հիմքով դատավորի լիազորությունները պետք է միանգամից դադարեցվեին: Մինչդեռ, ստանալով Վենետիկի հանձնաժողովի բացասական կարծիքը, արդարադատության նախարարությունը ստիպված եղավ ներկայացնել նախագծի լրամշակված տարբերակը: Իրականում, սակայն, արդարադատության նախարարությունը աչք փակեց Վենետիկի հանձնաժողովի առանցքային դիտարկման՝ հետադարձ ուժը բացառելու վրա, և արդեն իսկ առկա համանման կարգավորմանը տվեց հետադարձ ուժ:

«ԼՈՒՅՍ հիմնադրամ» գրառմամբ հրապարակված նյութը պաշտպանված է ՀՀ օրենսդրությամբ և միջազգային համաձայնագրերով: Հրապարակված նյութի բոլոր իրավունքների բացառիկ իրավատերերը «ԼՈՒՅՍ» հիմնադրամն է:

Նյութի ամբողջական կամ դրանից քաղվածքների վերարտադրումը թույլատրվում է իրականացնել միայն «ԼՈՒՅՍ հիմնադրամ» գրառման և համապատասխան [ակտիվ հղման](#) տեղադրման պայմանով՝ պահպանելով «ԼՈՒՅՍ» հիմնադրամին պատկանող նյութերի օգտագործման կարգը: